

ДОКУМЕНТУВАННЯ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ ЗА ІПАТСЬКИМ ЛІТОПИСНИМ ЗВОДОМ

Іпатський літописний звід або як його називають дослідники «Літопис руський за Іпатським списком» – літописне зведення першої чверті XV ст., Події у ньому розпочинаються з біблійної міфології щодо «сотворіння світу» і закінчуються 1292 р. Як зазначав український дослідник зводу Л.Є. Махновець «...цей літопис — першоджерело відомостей про тисячі й тисячі подій, історій, людей» [3, с. 6].

У доповіді розглядається Іпатський літописний звід як головне джерело вивчення документної традиції Київської Русі, що передбачає проведення їхньої класифікації і типологізації за методикою вітчизняних документознавців С.Г. Кулешова [1] Н.М. Кушнарєнко [2], Г.М. Швецової-Водки [5].

За суттю, до основних управлінських документів Київської Русі відносяться князівські грамоти, жалувані грамоти, хресні грамоти, які зафіксували політичні рішення, розподіл і перерозподіл земель між князівствами, князівські дарунки земель васалам за службу і монастирям, заповіти князів тощо. Грамоти традиційно скріплювалися іменними вислими печатками. Класичними міжнародними документами Київської Русі, які відомі за літописними рядками, були її договори з іншими країнами. На мініатюрах XI–XIII ст. руські послы часто зображувались зі сувоями грамот у руках. Оригінальними міжнародними документами дипломатичного характеру були «речі», або послання князів. Вони нерідко репрезентовані у літописах повністю.

Документи економічного призначення представлені у Іпатському зводі згадками про велику кількість «купчих», «дарчих», «духівних (заповітових)» грамот, що складали протягом двох століть різні верстви населення. У зводі є тексти, у яких вміщена інформація про здійснення внутрішніх прямих торговельних операцій або через поручительство посередників, закріплене відповідним документом-розпискою – берестяною грамотою.

Руські документи XII–XIII ст. виконані кирилицею – типом письма, що одержав назву устав. За характером знакових засобів вони є текстовими, за мовою – вербальними або словесними.

Більшість документів Київської Русі – двомірні, що мають розмір (формат) та обсяг (кількість сторінок), де запис інформації представляє собою два виміри: літери і цифри, або – лінійні, чи

одномірні, текст у яких зроблений у лінію: рядки розміщуються один за одним.

За матеріальним носієм руські документи є паперовими на пергаменті і папері завширшки близько 15–17 см. Довжина могла бути різною за рахунок підклеювання до низу наступних аркушів. Берестяні грамоти виконані на березовій корі, яка використовувалась на Русі як доступний і дешевий матеріал для листування і повсякденних нотаток

За матеріальною конструкцією документи були листовими з аркушами без скріплення, або кодексовими у вигляді скріплених між собою сторінок.

За регулярністю виходу у світ документи, що знайшли відображення у зводі, є неперіодичними, тобто виходили у світ одноразово і не мали продовження.

Визначальною є і класифікація давньоруських документів за місцем походження і домінуючої території розповсюдження та їхній поділ на місцеві, регіональні, загальнодержавні, закордонні.

У зводі присутні всі види документів з останньої класифікації. Місцевими документами можна вважати внутрішнє листування та грамоти удільного князівства і князівства на волості. Регіональним були угоди, які укладалися між князями, у тому числі щодо поділу територій. Національні документи – це грамоти, які регулювали питання життєдіяльності всієї держави і в першу чергу з військової справи, права, монетарної і фінансової систем, церкви. До закордонних або іноземних відносяться міжнародні договори Русі.

Іпатський літописний звід виступає основним джерелом дослідження раннього періоду української документної традиції [4].

Список літератури

1. Кулешов С. Г. Документознавство. Історія. Теоретичні основи / С. Г. Кулешов. – К. : УДНДІАС ; ДАККІМ, 2000. – 161 с.
2. Кушнарєнко Н. Н. Документоведение / Н. Н. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2006. — 459 с.
3. Літопис Руський / Пер. з давньорус. Л.Є. Махновця. – К. : Дніпро, 1989. – 591с.
4. Нікольченко Ю. М. Українське документування періоду Київської Русі за літописними джерелами / Ю. М. Нікольченко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. Випуск 6. – Маріуполь, 2013. – С. 72–79.
5. Швецова-Водка Г. М., Документознавство : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Знання, 2007. – 398 с.